

Kredo

Müstəqil ictimai-siyasi, publisistik qəzet

N: 09 (1089) 02 mart 2022-ci il

Qiyməti 1 manat

Qəzet 1999-cu ilin oktyabrından çıxır

OBRAZ POETİK VƏ PUBLİSİSTİK SƏCİYYƏDƏ

Görkəmli ictimai-siyasi xadim, elm və təhsil təşkilatçısı, AMEA-nın müxbir üzvü Yaqub Məmmədov Əli Rza Xələflinin "Ucalıq eşqi" poemasında

Əli Rza Xələflinin Yaqub Məmmədova həsr olunmuş poeması «Ucalıq eşqi» adlanır. Bu hissə, bəzi məqamlarda epik notlardan istifadə olunsa da, əsasən lirik ovqatda qələmə alınıb. Burada biz artıq Yaqub Cavad oğlu Məmmədovu ön planda görürük. Və həm də onun əsas obraz kimi seçilməsinin səbəbləri aydınlaşır. Bizim müasirlərimiz, bir az da dəqiqləşdirsək, həmyaşıdlarımız XX əsrin son onilliyindəki hadisələrin şahidi olub. Bu hadisələr ən müxtəlif təbiətli siyasi xadimləri ortaya çıxarıb. Biz ziddiyyətli hadisələrin fonunda onların bir çoxunun mənəvi iflasını da görmüşük. Əsərdə diqqət mərkəzində saxlanan Yaqub Cavad oğlu obrazı həmin dövrün sınaqlarından üzün ağ çıxmağı bacarmış qəhrəmanlarından biridir. O, görkəmli tibb alimi, təhsil təşkilatçısı, sonralar siyasi arenada daha aydın görünən bir simadır. Onun Azərbaycan siyasətində görünən obrazı səmimiyyəti ilə daha çox diqqəti cəlb edir. Müəllifin yazdığı kimi, yaddaşa yazılmaq nə bir toplumun, nə də şəxsin özünün iradəsi ilə mümkün olan fenomen deyil. Bu fenomenin gücü orasındadır ki, xalq onun kimliyini qavrayır və yaddaşında zaman-zaman qoruyur. Bir sözlə, yaxın keçmişin mürekkəb hadisələrinə aydınlıq gətirmək üçün məhz hadisələrin iştirakçısı və şahidi olmuş belə bir insanı danışdırmaq, fikir və duyğularını bədii şəkildə oxuculara çatdırmaq şairin, yazıçının bədii məqsədinə uyğundur. Müəllif qəhrəmanın həyatının müxtəlif məqamları - ilk gənclik, alim kimi formalaşma dövrləri, eləcə də siyasi mühitin ön səhnəsindəki zamanı yüksək poetik hisslərlə qələmə alır. Biz ikinci hissədə də müəllifi özünəgüvənli, ilhamının onu darda qoymayacağına inamlı görürük. Ancaq şair bu inamına baxmayaraq, Tanrıya müraciətdə ona güvəndiyini bildirməkdən çəkinmir.

*Ey Tanrım, sən məni yaradan gündən,
Tapşırдың düz sözə, həqiqətlərə.
Yoluma göz qoydun yaxından, gəndən
Güvəncim sən oldun, keçdim dağ, dərə.
Sözümü qəlbimdə göyərdən kimi,
Yapışdım sözümün öz diləyindən.
Sovruldu xırmanda halal dən kimi,
Keçdim bu dünyanın köz ələyindən.*

Burada əsərin birinci hissəsindən fərqli olaraq

epik əhval lirik əhvalla əvəzlənir. Və bu əhval əsərin ikinci hissəsi boyunca («Ucalıq eşqi»ndə) davam edir. Tanrıya müraciətin sonunu müəllif belə bir bayatı ilə bitirir:

*Dərdi bölən yaxşısı,
Baxsan bələm yaxşısı.
Mən bildiyim yaxşidan,
Tanrı bilən yaxşısı.*

Müəllif düşüncələrinin yekunu kimi səslənən bu dördlükdəki mətləbin alt qatındakı mənə təkzib olunmayan, ancaq bəlkə də, bütövlükdə cəmiyyət üçün açılmayan həqiqətlərə işarə edir.

Müəllifin bədii qənaətinə görə, siyasətdə mənəvi ölçülərə, ləyaqətə, yüksək dəyərlərə tapınmayan siyasətçilər üçün həqiqət çəxtərəfli məzmun daşıyır. Ancaq «Ucalıq eşqi» poemasının tərənnüm etdiyi obraz siyasi mühitin sözün həqiqi mənasında əxlaqi dəyərlərə tapınan simalarından biridir. Onun üçün siyasət yalnız həqiqətin görünən tərəfidir. Hətta görünməyən tərəfi olsa belə, yenə dəyərlərdən kənara çıxmır. «Yaqub Məmmədov XX əsrin siyasi kateklizmlərinin siyasi arenaya çıxardığı ən saf, ən təmiz mənəviyyət adamı idi». Bu mənada, Yaqub Cavad oğlu Azərbaycan xalqının sevdii və hörmət elədiyi canlı bir obrazdır. Böyük ədəbiyyatın, böyük sənətin qaynağı ola biləcək bir obraz... O, haqqı və ədaləti sevdi. O, bu xalqı sevdi». Y.Məmmədovun «Ucalıq eşqi» poemasının əsas obrazı kimi xarakterizəsi həyatı həqiqətlərə ta-

pındığı üçün bədii həqiqətdə də özünü doğruldur.

Məlumdur ki, Yaqub Cavad oğlunun siyasi səhnədə parlamaşı çox ağır və mürekkəb bir dövrə təsadüf etdi. Bu, elə bir təlatümlü zaman idi ki, dövlət xalqın sosial yayğılarından daha çox suverenliyinin qorunması haqqında düşünməyə məcbur idi. Hiyləgər siyasətçilər fitnə-fəsad qurub, yenəcə müstəqilliyini bərpa etmiş Azərbaycanı yenə beşiyində boğmaq istəyirdilər, ermənilər yenə aranı qarışıq görüb üstümüzə ayaq açmışdı. Qarabağ kənd-kənd, şəhər-şəhər işğal olunurdu. Bir tərəfdən də bulanlıq suda balıq tutmaq istəyənlər, hakimiyyət uğrunda didişmələr, mənəm-mənəmlik, özbaşnalıq... və bütün bunlardan qəzəblənən, aşıb-daşan insan seli... Belə bir vaxtda xalqı necə idarə edəsən, necə yol göstərəsən, necə səfərbər edəsən? Şair demiş:

*Yalançı kommunistlər gizlənin daldalarda,
Qorxmazlar, dönməzlər də izlənin daldalarda.*

*...Yol açan, yol göstərən gəlməsə, fəlakətdi,
Xalqın özü doğrunu bilməsə fəlakətdi.*

Şairin bədii qənaətinə görə, bu təlatümlü məqamda Respublika Ali Sovetinin sədri seçilmiş və az sonra prezident səlahiyyətlərini də icra etməli olan Yaqub Cavad oğlu özünün iradəsi, mənəvi bütövlüyü ilə nəinki siyasi karyerasını, həm də gələcək nəsillərə cəmiyyəti qoruya biləcək əqidə və inam sahibi kimi tanıdı. Çünki o, siyasəti hiylə və kələk, riyakarlıq kimi qəbul etmədi, siyasi mühitə, bəlkə də, ilk dəfə olaraq siyasətdən kənar bir səmimiyyət - ziyalıq səmimiyyəti, kişi sözbütövlüyü gətirdi. Milli birliyə nail olmağın yeganə çıxış yolu olduğunu yalnız sözlə deyil, həm də əməlləri ilə büyan etdi. Siyasi mənsubiyyətdən, hansı qüvvəni təmsil etməsindən asılı olmayaraq xalqa xidmət etmək istəyənlərə yüksək vəzifə və səlahiyyətlər verdi. Xalq içərisindən çıxmış bir adam kimi, kadr təyinatında xalqın səsinə eşidib, onun arzusunu nəzərə almağa çalışdı, qaynar nöqtələrə baş çəkib insanların özünü müdafiəyə ruhlandırdı. Onun bu və bu kimi addımları qarışıq dövrə rəğmən tam uğurla nəticələnməsə də, xalqın rəhbər inamını artırır, milli birliyin möhkəmlənməsinə kömək edirdi. Y.Məmmədov bir xalqçı kimi qıtlıq, kasadlıq zamanında onun güzarını da yaxşılaşdırmağa cəhdlər etdi. Əhalinin daha çox ehtiyacı olan təbəqələrinə güzəştlər edildi, bir sıra ərzaq məhsullarının qiyməti endirildi. Zənnimcə, müəllifin son misraları da onun ədəbi qəhrəmanına münasibətinin dəqiq yekunu kimi çox uğurludur: «Millətini seven, xalqını seven bir oğul böyüdən ana bəxtəvər»dir.

*Elçin MEHRƏLİYEV,
filologiya elmləri doktoru,
yazıçı.*